

УДК 378:330(438+477)

А. А. Загородня
ORCID ID 0000-0003-2418-1670

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

Автором розкривається концепція дослідження професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польщі та України. Автор доводить, що концепція професійної підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах відображає положення щодо їх професійної підготовки на основі компетентнісного підходу до використання змісту, методів, засобів і форм навчання та індивідуального підходу, який забезпечує всебічний розвиток майбутніх фахівців економічної галузі.

Ключові слова: економічна освіта; концепція дослідження; освіта; педагогіка порівняльна; професійна підготовка.

Вступ. 90-ті роки ХХ століття характеризуються економічним зростанням, розвитком конкуренції та проблеми зайнятості, вирішення яких стало метою Білою книги «Економічне зростання, конкуренція, зайнятість – завдання та шляхи їх вирішення на порозі ХХІ століття» (1993). Після її видання провідним завданням Ради Європи стало створення інформаційного суспільства.

У Білій книзі «Учіння та навчання: розвиток суспільства, котре навчається» зазначено три чинники впливу освітньої політики Європейського Союзу: розвиток інформаційного суспільства, інтернаціоналізації та науково-технічний розвиток. Знання іноземних мов було віднесене до найважливіших складових стандарту освіти нового століття.

Метою статті є висвітлення концепції дослідження професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польщі та України.

Концепція дослідження професійної підготовки фахівців економічної галузі. Концепція професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів у вищих навчальних закладах, як зазначає Т. І. Коваль, відображає положення щодо їх професійної підготовки на основі компетентнісного підходу до використання змісту, методів, засобів і форм навчання та індивідуального підходу, який забезпечує всебічний розвиток майбутніх менеджерів-економістів у сфері інформаційних технологій менеджменту. Така підготовка є цілісною системою, провідними принципами якої виступають особистісно орієнтований та діяльнісний підходи, комплексне використання традиційних і комп'ютерно орієнтованих методів, засобів та форм навчання (Коваль Т. І., 2008).

Дослідниця зазначає, що професійна підготовка з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів у вищих навчальних закладах набуває цілісності та неперервності за умов, якщо вона спирається на низку дидактичних принципів, серед яких системотворчими є принцип цілісності

всіх компонентів професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів та принцип взаємного доповнення традиційних і комп'ютерно орієнтованих засобів їх підготовки на основі доцільного їх використання в початковому процесі. Така підготовка має соціальне, особистісне, дидактико-когнітивне, культурологічне і професійне значення та спрямована на всебічний розвиток майбутніх менеджерів-економістів і поетапне формування в них готовності до професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності залежно від здібностей, можливостей та навчальних досягнень кожного (Коваль Т. І., 2008, с. 21).

О. С. Падалка зазначає, що концепція дослідження професійно-економічної підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах базується на системно-функціональній технології менеджменту, що розглядається як управлінсько-функціональна природа економічної діяльності, невіддільна від об'єктивної структури професійно-педагогічної сфери, з нею поєднана й інтегрована. Вона пізнається тільки в контексті професійно-економічної підготовки вчителя і здійснюється під час реалізації змісту освіти викладачами кафедр, інститутами (факультетами), ректоратом. Ідея педагогічної технології професійно-економічної освіти вчителя впливає із специфічної інтегрованої сутності освітньої діяльності, структури і змісту її когнітивних аспектів, що ґрунтуються на взаємозалежній зумовленості професійно особистісних компонентів, на врахуванні базових та індивідуальних якостей майбутніх учителів у процесі їхньої підготовки (Падалка О. С., 2009, с. 6).

Дослідження обраної проблеми – професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польщі та України – базувалось на науково обґрунтованому положенні про те, що економічна освіта в Республіці Польща та Україні розглядається як важливий соціально-економічний ресурс відтворення людського капіталу, ефективного соціально-освітнього, духовно-політичного, полікультурного розвитку

держави. За таких умов дослідження професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю спрямоване на виявлення спільних рис та національних відмінностей у розвитку економічної освіти в обраних країнах.

Методологічною умовою проведення дослідження є положення про важливість врахування історичних, політичних, економічних, освітніх та культурних особливостей кожної країни, їх впливу на розвиток освіти в цілому, і на економічний її аспект зокрема. Провідною концептуальною ідеєю дослідження обраної проблеми є пріоритетність монографічного (окремого) дослідження економічної освіти у Республіці Польща та Україні, що дає можливість здійснення порівняльного аналізу розвитку системи професійної підготовки майбутніх фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польща та України. Можливості монографічного дослідження забезпечують детальне, всебічне, глибоке вивчення та опис окремих явищ і процесів освітніх заходів професійного спрямування, виявлення причинно-наслідкових зв'язків їх розвитку. Об'єкт дослідження обирається з урахуванням наявної інформації теоретико-практичного змісту. Дослідження здійснюється з метою констатування та прогнозування тенденцій розвитку явища – економічна підготовка майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах – для визначення резервів, значущості одержаних результатів; розкриває істотні особливості об'єкта дослідження, дозволяє робити більш широкі узагальнення і висновки.

Наукове дослідження дає змогу детально вивчити об'єкт дослідження, розкрити його перспективи та тенденції розвитку, які за своїм характером можуть бути як прогресивними, так і небажаними. Монографічне дослідження одного і того ж об'єкта в різних умовах дозволяє розкрити його якісні зміни. Методологічною основою монографічного дослідження є діалектична єдність загального, особливого, одиничного. Ефективність такого дослідження зростає, якщо воно використовується в комплексі з іншими методами.

Концепція дослідження ґрунтується на засадах порівняльного підходу, представленому у наукових працях провідних учених педагогічної науки (Є.І. Бражник, Б. Л. Вульфсон, З. О. Малькова, О. В. Матвієнко, А. А. Сбруєва), системного (І. В. Блауберг, С. У. Гончаренко, М. С. Каган, Ф. Ф. Корольов, В.П. Кузьмін, Н. М. Островерхова, С. О. Сисоєва, О. М. Семенов, М. І. Сетров, А. І. Уємов, Е. Г. Юдін), цілісного (Н. Т. Абрамова, В. Г. Афанасьєв, І.В. Блауберг, І. А. Зязюн, Т. А. Ільїна, В. І. Лозова), синергетичного (В. В.Ільїн, В. Г. Кремень, С. О. Сисоєва, О. В. Чалій), культурологічного (О. Б. Голік, В.А. Гриньова, В. А. Сластьонін, О. М. Олексюк, О. В. Сухомлинська), акмеологічного (Л.М. Лебедик, В.В. Радул, С.С. Пальчевський), діяльнісного (М.В. Васильєва, В. І. Лозова, О. В. Сухомлинська) для розгляду

професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польщі та України.

Концепція дослідження професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польщі та України ґрунтується на порівняльному аналізі, що здійснюється на основі визначених та обґрунтованих нами критеріїв порівняння професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польщі та України, з метою виокремлення загальних, особливих та специфічних тенденцій професійної економічної підготовки. Порівняльний підхід забезпечує можливість здійснення аналізу системи підготовки фахівців економічного профілю у визначених країнах загалом, і у кожній країні зокрема, з'ясування спільних та відмінних рис у становленні та розвитку системи професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польща, їх зіставлення та порівняння з вітчизняною економічною освітою з метою виокремлення напрямів використання зарубіжного досвіду у системі вітчизняної економічної освіти. Порівняльний аналіз здійснюється з метою виокремлення мережі вищих економічних навчальних закладів Республіки Польщі та України; дослідження моделей професійної підготовки фахівців економічної галузі Республіки Польщі та України; виявлення спільних та відмінних ознак змісту, форм і методів підготовки фахівців економічної галузі в вищих навчальних закладах Республіки Польщі та України; порівняння тенденцій підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польщі та України; обґрунтування перспективних напрямів використання досвіду професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польщі в Україні.

У процесі дослідження системний підхід реалізувався з позицій аналізу сутності системного підходу як усвідомленої методологічної позиції дослідника, що ґрунтується на розгляді об'єктів вивчення у вигляді систем (І. В. Блауберг, Е. Г. Юдін).

Системний аналіз, який є необхідною складовою системного підходу, це – сукупність методичних засобів, що використовуються для підготовки та обґрунтування рішень зі складних питань економічного, наукового, соціального, політичного, технічного і військового характеру. Він спирається на системний підхід, а також на низку математичних дисциплін і сучасних методів управління. Основна процедура – побудова узагальненої моделі, що відображає взаємозв'язки реальної ситуації; технічна основа системного аналізу – обчислювальна техніка та інформаційні системи. Системний аналіз виконує важливу роль у процесі планування і управління під час розроблення і прийняття управлінських рішень у межах теми або наукового напрямку (Чернілевський Д. В., 2010, с. 36).

Системний підхід було застосовано з метою аналізу вищої економічної освіти Республіки Польща та України, їхніх особливостей та чинників, що впливають на цей розвиток; для виявлення спільних та відмінних рис у розвитку економічної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, зокрема, структури економічної освіти, мети, зовнішніх та внутрішніх зв'язків у системі професійної підготовки фахівців економічної галузі, а також для визначення напрямів використання досвіду Республіки Польща у системі економічної освіти України. Як методологічний напрям вивчення складних явищ у галузі наукового пізнання системний підхід слугував визначенню професійної підготовки фахівців економічної галузі як цілісної системи, що характеризується певними взаємопов'язаними елементами, забезпечує відкритість та зворотний зв'язок відповідно до конкретної мети її розвитку.

Системний підхід спрямовує дослідження на визначення економічного напрямку підготовки фахівців у Республіці Польща як цілісної системи, що характеризується певними взаємопов'язаними елементами, забезпечує відкритість та зворотний зв'язок, представляє конкретну загальну мету.

Застосування системного підходу для аналізу структури та змісту професійної підготовки фахівців економічної галузі у Республіці Польща потребує розгляду цієї проблеми «...у кількох основних аспектах, а саме: як системного утворення, що має свої специфічні закономірності (параметри, критерії, рівні); як частини цілісної макроструктури фахівця в соціумі; як становлення його особистості в межах цілісного соціокультурного простору» (Якса Н. В., 2009, с.90).

Д. В. Чернілевський зазначає, що системний підхід – напрям у методології, в основі якого лежить розгляд об'єктів як систем; орієнтує дослідника на розкриття цілісності об'єкта, на виявлення різноманітних типів зв'язку в ньому і зведення їх в єдину теоретичну картину. Досліджуючи педагогічну систему, науковець повинен виявити компоненти і системоутворювальні зв'язки педагогічного процесу, визначити основні чинники, що впливають на функціонування цієї системи, з'ясувати роль і місце такої системи у сукупності інших явищ, вивчити процеси управління, що забезпечують досягнення обраних цілей, і в результаті – створити систему з поліпшеним функціонуванням, упровадити отримані результати в практику (Чернілевський Д. В., 2010, с. 35–36).

За основу системного дослідження у Республіці Польща будемо використовувати модель методології педагогічного системного підходу, розроблену А. Г. Кузнецовою: виділення педагогічного об'єкту та представлення його як цілісно взаємодіючого з середовищем; визначення спеціальної дослідницької позиції з метою виділення в педагогічному об'єкті педагогічної

системи; формування методологічної програми; визначення методики системного дослідження як сукупності методів, прийомів та засобів задля дослідження педагогічного об'єкта; формування методології практики (Кузнецова А. Г., 2001, с. 73-78).

На думку Н. І. Мачинської, системний підхід забезпечує цілісність навчального процесу, сприяючи організації, і дозволяє розглядати процес формування готовності, компетентності майбутніх [фахівців] як єдину систему з різноманітними і зовнішніми зв'язками (Мачинська Н. І., 2013, с. 48).

Дослідження означеної проблеми зумовлює необхідність звернутися до цілісного підходу, головна особливість якого «...аналіз цілісності досліджуваного і проєктивного феномену якості особистості, особистості в цілому, педагогічного процесу, його фрагменту, шляхів забезпечення і підвищення його цілісності, що забезпечується у випадку, якщо методологію цілісного підходу реалізувати в процесі здійснення віх інших підходів» (Зязюн І. А., 2011, с. 22).

Цілісний підхід у дослідженні обраної проблеми було реалізовано для вивчення професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польщі та України як об'єкта дослідження з позиції складного цілого, а не ізольовано від інших, пов'язаних з ним об'єктів; визначення головних елементів професійної підготовки як цілісної системи, специфіки цих елементів, їх особливостей; установлення взаємозалежності елементів, внутрішніх зв'язків, які виконують різні функції і відображають різні форми взаємозалежності; вивчення суттєвих зв'язків, які впливають на явище та розвиток освітнього процесу; виявлення тих елементів, які дозволяють впливати на цілісну систему.

Цілісний підхід дозволяє визначити місце і роль явища, процесу, що досліджуються, в макро та мікроцілісності; сприяє всебічному вивченню об'єкта дослідження, проникненню в сутність процесу, явища, виявленню суттєвих і несуттєвих зв'язків; виявити ступінь розробки, стан тієї чи іншої проблеми в науці, її розв'язання на практиці (Лозова В. І., 2000, с. 39-40).

Як зазначає С. У. Гончаренко, поняття цілісності характеризує явища, процеси, системи з точки зору наявності в них основних компонентів, які забезпечують в єдності і взаємозв'язку повне функціонування. Педагогічна система як цілісність являє собою організовану сукупність цілей, змісту, умов, форм, методів, які направляють і перетворюють життя (Гончаренко С. У., 2011, с. 492).

Висновки. Таким чином, концепція дослідження професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польщі та України ґрунтується на пріоритетності монографічного дослідження та на вище зазначених напрямках.

Література

1. **Бабушко С. Р.** Сучасний стан професійного розвитку фахівців як складової неперервної освіти: аналіз законодавчої бази України / Світлана Ростиславівна Бабушко // ScienceRise 02/2015; 2(1 (7)). DOI: 10.15587/2313-8416.2015.37393.
2. **Гончаренко С. У.** Український педагогічний енциклопедичний словник.
3. **Зязюн І. А.** Педагогічне наукове дослідження у контексті цілісного підходу / І.А. Зязюн // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – № 1. – С.19-30.
4. **Коваль Т. І.** Теоретичні та методичні основи професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів : дис ... доктора пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Київ, 2008. – 44 с.
5. **Кузнецова А. Г.** Развитие методологии системного подхода в отечественной педагогике : монография / А. Г. Кузнецова. – Хабаровск : Изд-во ХК ИППК, 2001. – 152 с.
6. **Лозова В. І.** Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / В. І. Лозова. – Харків: «ОВС», 2000. – 175 с.
7. **Мачинська Н. І.** Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю: монографія / Н. І. Мачинська; за ред. докт. пед. наук, проф., член-кор. АПН України С. О. Сисоєвої. – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – 416 с.
8. Освітологія: витоки наукового напрямку: Монографія / За ред. В. О. Огнев'юка; Авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова, О. М. Кузьменко, О. О. Мороз. – К.: ВП «Едельвейс», 2012. – 336 с.
9. **Падалка О. С.** Професійно-економічна підготовка майбутніх учителів у вищих навчальних закладах : автореф. на здоб. ...докт. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Київ, 2009. – 46 с.
10. **Чернілевський Д. В.** Методологія наукової діяльності: навч. посібник / Д. В. Чернілевський, О.Є. Антонова, Л.В. Барановська та ін.; за ред. професора Д. В. Чернілевського. – Вінниця: АМСКП, 2010. – 484 с.
11. **Якса Н. В.** Концептуальні положення професійної педагогічної освіти в аспекті полікультурності / Н. В. Якса // Українська полоністика. Педагогічні дослідження. – 2009. – Випуск 6. – С. 87-98.

А. А. Загородняя. ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ РЕСПУБЛИКИ ПОЛЬШИ И УКРАИНЫ: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВАНИЯ

Автором раскрывается концепция исследования профессиональной подготовки специалистов экономической отрасли в высших учебных заведениях Республики Польша и Украины. Автор доказывает, что концепция профессиональной подготовки будущих экономистов в высших учебных заведениях отражает положение относительно их профессиональной подготовки на основе компетентностного подхода к использованию содержания, методов, средств и форм обучения и индивидуального подхода, который обеспечивает всестороннее развитие будущих специалистов экономической отрасли.

Ключевые слова: образование; концепция исследования; образование педагогика сравнительная; профессиональная подготовка.

A. Zagrodnya. RESEARCH PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS ECONOMIC SECTOR IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND AND UKRAINE: CONCEPTUAL BASES

The author reveals the concept of research of professional training in the field of economic higher education institutions of the Republic of Poland and Ukraine. The author argues that the concept of professional training of future economists in universities reflects provisions for their training competency based approach to the content, methods, means and forms of education and individual approach, which ensures the comprehensive development of future professionals economic sector. Study of the subject - professional training economic sector in higher education institutions of the Republic of Poland and Ukraine - was based on scientifically based position that economic education in Poland and Ukraine as an important socio-economic resource reproduction of human capital, efficient socio-educational, spiritual, political, multicultural development. Under such conditions the research training of future specialists in economics aimed at identifying similarities and differences in national economic development education in selected countries. Methodological condition survey is provision for consideration of the importance of historical, political, economic, educational and cultural characteristics of each country, their influence on the development of education in general and the economic aspect of it in particular. The leading idea conceptual study of the subject is a priority monographic (individual) study of economic education in Poland and Ukraine, which allows comparative analysis of vocational training of the future professionals of the economic sector in higher educational institutions of Poland and Ukraine.

Keywords: education; the concept of the study; comparative education pedagogy; professional training.

Рецензенти

С. О. Сисоєва – д. п. н., проф., чл.-кор. НАПН України,
М. Г. Чобітько – д. п. н., декан УДУФМТ

Стаття надійшла до редакції 04.11.15

Прийнято до друку 26.11.15